ISSN: 2146 - 4642

G.8

KARADENİZ İNCELEMELERİ DERGİSİ

Journal Of Black Sea Studies

BAHAR 2011 **10**

KARADENİZ İNCELEMELERİ

Dergisi

Journal of Black Sea Studies

10

KARADENİZ İNCELEMELERİ DERGİSİ
Yıl: 5, Sayı: 10, Bahar 2011
Year:5, Number:10, Spring 2011

Sahibi / *Owner*
Serander Yayınevi Adına
Sema USTA

Yazı İşleri Müdürü / *Editor in Chief*
Veysel USTA

Karadeniz İncelemeleri Dergisi;
Hakemli bir dergidir. Dergide yayımlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. İzin alınmadan kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz ve çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayımlayıp yayımlamamakta serbesttir. Gönderilen yazılar iade edilmez.

Yazışma Adresi / *Correspondence Address*
Karadeniz İncelemeleri Dergisi
Serander Yayınevi, İskenderpaşa Mahallesi,
Tiyatro Sokak, Öztürkler İş Hanı, No: 11.
Trabzon / TÜRKİYE
Tel: 0462 326 67 55
Web: www.seranderyayinevi.com
e-posta: karadenizincelemeleridergisi@yahoo.com.tr

Dizgi / *Typed by*
Serander Yayınevi.
Tel: 0462 326 67 55 TRABZON

Baskı / *Printed by*
Eser Ofset.
Tel: 0462 321 53 38 TRABZON

ISSN: 2146-4642

Abone Bedeli / *Subscription Rate*
Kurum/*Institutional*: 45 TL (USD 30)
Normal/*Normal*: 40 TL (USD 25)
Fiyatı/*Price*: 20 TL (USD 15)
Posta Çeki Hesabı / 1862015

Sayı / *Issue:* 10 *Spring 2011*

KARADENİZ İNCELEMELERİ

D e r g i s i

Journal of Black Sea Studies

10

HAKEMLİ ULUSAL DERGİ

Bu dergi;
Turkologischer Anzeiger tarafından taranmakta olup
TUBİTAK ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı (SBVT)
tarafından indekslenmektedir.

SERANDER
Trabzon 2011

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. M. Alaaddin YALÇINKAYA
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Besim ÖZCAN
Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Feridun EMECEN
İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI
Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet TEMEL
Muğla Üniversitesi

Prof. Dr. Musa ÇADIRCI
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan KILIÇ
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Selahattin ÖZÇELİK
Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Saime YÜCEER
Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Selami KILIÇ
Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. S. Selçuk GÜNAY
Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Taha Niyazi KARACA
Bozok Üniversitesi

Prof. Dr. Yavuz ARSLAN
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Coşkun TOPAL
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Gülbadi ALAN
Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. M. Serhat YILMAZ
Kastamonu Üniversitesi

Doç. Dr. Süleyman ÇİĞDEM
Atatürk Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Birol CAN
Atatürk Üniversitesi

İçindekiler / *Contents*

GREK KOLONİZASYON DÖNEMİ'NDE KARADENİZ'DE ÖNEMLİ BİR GEÇİM KAYNAĞI: KÖLE TİCARETİ
AN IMPORTANT SOURCE OF INCOME IN THE BLACK SEA REGION IN THE PERIOD OF GREEK COLONIZATION: SLAVE TRADE
Osman EMİR 9

İNGİLİZ AMİRALİ SİR ADOLPHUS SLADE'İN TÜRKİYE İZLENİMLERİ
BRİTİSH ADMİRAL SİR ADOLPHUS SLADE'S IMPRESSİONS OF TURKEY
Besim ÖZCAN 29

NÜFUS CERİDE DEFTERLERİNE GÖRE 19. YÜZYILIN ORTALARINDA GİRESUN'UN NÜFUS YAPISI
THE POPULATION STRUCTURE OF GIRESUN IN THE MID 19TH CENTURY ACCORDING TO THE POPULATION REGISTERS
İsmail KIVRIM 53

TOPLUMSAL MEKÂNIN MERKEZİNİN DEĞİŞİMİ ÜZERİNE BİR DENEME: XIX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA TRABZON'DA GELENEKSEL YAŞAMIN HÜKÜMSÜZLEŞMESİ
AN ESSAY ON THE TRANSFORMATION OF THE CENTER OF A SOCIAL SPACE: THE INVALIDATION OF THE TRADITIONAL LIFE IN TRABZON IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY
Ahmet KARAÇAVUŞ 71

VİSERA (IŞIKLAR) SANTRALİ VE TRABZON ELEKTRİK TÜRK ANONİM ŞİRKETİ'NİN FAALİYETLERİ
THE VISERA (IŞIKLAR) POWER PLANT AND THE ACTIVITIES OF TRABZON ELECTRICITY-COMPANY
Murat KÜÇÜKUĞURLU 101

PARİS BARIŞ KONFERANSI ABD TUTANAKLARINDA BEYAZ ORDU LİDERLERİ VE BOLŞEVİKLER
THE WHITE ARMY LEADERS AND BOLSHEVIKS IN THE U.S. MINUTES DURING THE PARIS PEACE CONFERENCE
İsmail KÖSE 125

KİTAP DEĞERLENDİRME
BOOK REVİEW
A. Mevhibe COŞAR 151

PARİS BARIŞ KONFERANSI ABD TUTANAKLARINDA BEYAZ ORDU LİDERLERİ VE BOLŞEVİKLER

*İsmail KÖSE**

ÖZ

Birinci Dünya Savaşı devam ederken içten içe kaynamakta olan Rus Çarlığı'nda çıkan isyan neticesinde Çar tahttan uzaklaştırılır. Çarlık sonrası kurulan Geçici Hükümetin ömrü çok uzun olmaz ve Bolşevikler Ekim 1917'de iktidarı ele geçirirler. Lenin liderliğindeki Bolşevik Hareket her ne kadar işçi sınıfı ve topraksız köylülerden büyük destek görmüş olsa da, Çar'a sadık generallerin bir kısmı Bolşeviklerin emrine girmeyi reddederek isyan eder ve Kızıl Ordu'ya karşı Beyaz Ordu Hareketi'ni başlattılar. Zor şartlar altında başarıya ulaşmaya çalışan Beyaz Ordu generalleri, Bağlaşıklardan gelecek askeri ve ekonomik yardıma yaşamsal ihtiyaç duymaktaydılar ve Paris Barış Konferansı'nda Bağlaşıklar tarafından Rusya'nın yasal hükümeti olarak tanınmaya çalışırlar. Tüm bu gelişmelerden etkilenen diğer bir mücadele de, Mustafa Kemal önderliğinde başlamış olan Türk Milli Kurtuluş Savaşıdır.

Anahtar Sözcükler: Bolşevikler, Bağlaşıklar, Amiral Kolchak, General Denikin, Kornilov, Wrangel, Beyaz Ordu, Kızıl Ordu, Paris Barış Konferansı, Türk Milliyetçi Hareketi.

THE WHITE ARMY LEADERS AND BOLSHEVIKS IN THE U.S. MINUTES DURING THE PARIS PEACE CONFERENCE

ABSTRACT

During World War I the Tsar was dethroned as a result of the internal conflicts in the Tsarist Russia and a new era started. The Provisional Government that was formed after Tsarist period was not long-lived and Bolsheviks seized the power in October 1917. Although the Bolsheviks, under leadership of Lenin, had the support of the working classes and landless serfs during the Red Revolution some generals loyal to Tsar rejected to obey them and launched a counter revolution named White Army against the Reds. The generals of the White Army that were struggling to be successfull under difficult conditions vitally needed the military and economic assistance of the Entente Powers and tried to be recognized as the legal government of Russia in Paris Peace Conference. Another difficult struggle that was affected by all these developments was the Turkish War of Independence that started under the leadership of Mustafa Kemal

Keywords: Bolsheviks, Entente Powers, Admiral Kolchak, General Denikin, Kornilov, Wrangel, White Army, Red Army, Paris Peace Conference,

---

*Karadeniz Teknik Üniversitesi, Cumhuriyet Tarihi Doktora Öğrencisi, TRABZON

Giriş

I. Dünya Savaşı bitmiş, galipler Paris Barış Konferansı'nda elde ettikleri kazanımları paylaşırken, özellikle de Asya'nın haritasını yeniden çizerlerken, Anadolu'da bir bağımsızlık ateşi filizlenmiş, buna karşın Bolşevikler kendi iç düzenlerini sağlayamadan geniş çaplı bir iç savaş ile karşı karşıya kalmışlardı. Bolşevikleri hedef alan iç savaş, Bağlaşıkların desteği ile karşı devrim şeklinde örgütlenmişti. Bağlaşıklar muhtemelen biraz da kendilerini savaşın ortasında yalnız bırakan, gizli antlaşmaları açıklayan ve vatandaşlarına yeni fikirler empoze ederek onları mevcut sistemlere karşı isyana teşvik eden Bolşeviklerden intikam almak için General Kurnilov, Denikin, Wrangel ve Kolchak liderliğindeki karşı devrim hareketine ellerinden gelen desteği vermekten geri kalmadılar. General Denikin komutasındaki Beyaz Ordu birliklerinin Kızıl Orduya karşı ilk dönemde kazandığı başarı Bağlaşıkları ümitlendirmiş, fakat sonraki gelişmeler bu ümitleri boşa çıkarmıştır.

Bolşevikleri iktidardan uzaklaştırmak için Bağlaşıkların da desteğiyle örgütlenen, silahlanan ve mobilize olan Beyaz Ordu Hareketi ilk başlardaki kısmi başarılara rağmen, daha sonra mücadeleleri yenilgi ile sonuçlanmıştır. Beyaz Ordu'nun başarısızlığının çeşitli nedenleri vardır. Bolşevikler herkese özgürlük, topraksız serf konumundaki köylülere toprak, Rus Çarlığı tarafından kimlikleri reddedilerek yoğun bir Ruslaştırma politikasına maruz kalan Rus olmayan milletlere, özellikle varlıklarına acımasızca son verilen Orta Asya Cumhuriyetlerine[1] kendi kimliklerinin tanınacağı ve özerk yönetim kurmalarına izin verileceğini vaat etmekteydiler. Bolşeviklerin, Çarlığın baskısı altında ezilen halkları cezbeden bu halkçı söylemlerine ve eşitlik vaatlerine karşın, Beyaz Ordu liderlerinin hemen hemen tamamının koyu Rus milliyetçisi olması, diğer milliyetlere kimliklerini yaşatma hakkı tanımamaları, Çarlık rejimini geri getirme eğilimleri, Bolşeviklerin bu açığı kullanmalarına zemin hazırlamıştır. Bolşeviklerin bu durma uygun politika geliştirerek Beyaz Ordu hatlarının arkalarına sarkıp yoğun propaganda faaliyetlerinde bulunması, Beyaz Hareketin ve cephelerin altyapı desteğini çökertmiştir. Beyaz Ordunun idareci dört generali arasındaki anlaşmazlık ve uyumsuzluklar, Sibirya ve Urallar gibi çok geniş bir coğrafyada mücadele vermek zorunda kalmaları, politika ve uygulamalarının hakim oldukları bölgelerde yaşayan halktan destek görmemesi nedeniyle lojistik sıkıntısı çekmeleri ve Bağlaşıklardan bekledikleri yeterli askeri ve ekonomik teşviki görememeleri gibi nedenleler Bolşevikler karşısında yenilgiyi kaçınılmaz hale getirmiştir.

Paris Barış Konferansı görüşmelerinin başladığı dönem Beyaz Ordu ile

---

[1] Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin Ruslar tarafından acımasızca işgal edilerek Ruslaştırma politikasına karşı bağımsızlık mücadeleleri için bkz. Bay Mirza Hayıt, *Türkistan Devletlerinin Milli Mücadeleleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2004. Ayrıca bkz. Nadir Devlet, *Rusya Türklerinin Milli Mücadele Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.

Bolşevikler arasındaki mücadelenin en şiddetli günlerini yaşadığı sürece rastlar ve kısmen ricat halindeki Beyaz Ordu, Bolşevikler karşısında başarısız olmaya başlamıştır. Beyaz Ordu generalleri zor şartlar altında karşılaştıkları bu beklenmedik başarısızlığın önüne geçebilmek için Paris Barış Konferansı'nda Bağlaşıklar ile temas kurmuş, uluslararası alanda Bolşeviklerin bir adım önünde yürümeye çalışarak Rusya'nın yasal hükümeti olarak tanınmaya ve böylelikle Bağlaşıkların desteğini sağlamaya çalışmışlardır. Bağlaşık temsilcilerinden İngiltere ve Fransa, Bolşeviklere karşı Beyaz Ordu'yu askeri olarak desteklemek ve karşı askeri harekâtın maliyetini ABD'ye yüklemek niyetindeydiler. Ancak bu istek ve beklentileri Başkan Wilson tarafından reddedilmiştir. Bu duruma Bağlaşıkların konferanstaki kararsız tutumları, Beyaz Ordu'ya destek konusunda net bir politika belirleyememeleri ve Fransa ile İngiltere'nin aralarında yaşanan üstü kapalı çekişme, zaten zor durumda olan Beyaz Ordu generallerinin yenilgisini kaçınılmaz hale getirmiştir. Özellikle İngiltere ve Fransa'nın tüm bu çalışmalarda dikkate almak zorunda olduğu diğer bir husus da sert şekilde cezalandırmaya niyetli oldukları Anadolu'da bir milliyetçi hareketin doğması ve bu hareketin yıllardır uğruna mücadele ettikleri mandacılığa set çekmek istemesidir.

Bu çalışmada, öncelikle Beyaz Ordu hareketinin örgütlenmesi ve amaçları ele alınmıştır. Beyaz Ordu hareketinin daha iyi analiz edilebilmesi için bu harekete önderlik yapmış olan dört etkin generalin özgeçmişleri ve amaçları açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Nihayet ABD arşivlerinde gizliliği kalkmış olan Paris Barış Konferansı tutanak ve yazışmalarında Beyaz Ordu hareketine Bağlaşıkların yaklaşımları ve generallerin Barış Konferansı'ndaki faaliyetleri ile bu faaliyetleri etkileyen iç ve dış dinamikler ele alınmış, Beyaz Hareketin Milli Mücadele'ye etkisine ve Bolşevikler ile Türk milliyetçileri arasındaki geçici dayanışmaya kısmen değinilmiştir.

Karşı Devrim; Beyaz Ordu Hareketi, Generaller Denikin, Kornilov, Wrangel ve Amiral Kolchak

General Denikin[2], Kızıl Ordu birliklerine karşı verdiği savaşımda,

---

[2] *Anton Ivanovich Denikin:* 4 Aralık 1872 tarihinde Varşova'nın Wloclawek kasabasında bir serf olarak doğdu. Her ne kadar Çar I. Nicholas döneminde serfler subay olamıyorduysa da, fakir bir ailenin çocuğu olarak doğmakla birlikte, babası da asker olan Denikin yirmi yedi yaşında orduya katılarak subay oldu. Çarlık Rusya'nın son savunucusu olarak doğmuş olan General Denikin, hayatının büyük kısmını fakirlik ve yokluk içinde geçirmiştir. Hayatının ilk çeyreğinde yaşamış olduğu yoğun fakirlik, Denikin'in yaşam boyunca tüm davranış ve karakterini etkileyecektir. Peter Kenez'e göre; Beyaz Ordu'ya katıldığında üst düzey aristokrat bir sınıftan gelen General Wrangel ile anlaşamamıştır. İkilinin arasındaki en büyük anlaşmazlık sınıf çatışmasından dolayı ortaya çıkmıştır. Denikin, Wrangel'in komutanı konumunda olsa bile, bir aristokrat olan Wrangel'den gerekli saygıyı görememiş ve buna karşı sert tepki göstermiştir. Diğer Beyaz Ordu liderleri gibi Denikin de, koyu bir Rus milliyetçisidir ve diğer milliyetlere tolerans tanınmasından yana değildir. Denikin, Kiev'deki askeri okula giderek eğitim aldı. 1892 yılında

Kırım bölgesinin kontrolünü ele geçirdikten sonra, zaman kaybetmeksizin Moskova üzerine yürüyerek Bolşeviklere ölümcül bir darbe indirmek niyetindeydi. 10 Haziran tarihinde yayınladığı *"Moskova Yönergeleri"* olarak bilinen emirnamede, tüm ordu birliklerine kendilerine verilmiş rotayı takip ederek Moskova'ya ulaşmaları emri verilmişti. Son darbe niteliğindeki bu saldırı, Moskova'da büyük bir paniğe ve çözülmeye neden olmuştu. Mevcut durum Denikin'in başarı yolundaki ümitlerini artırmaktaydı.[3] Aslında Lenin ve diğer Komünist Parti yetkililerinin yazışma ve beyanları incelendiğinde General Denikin'in tüm Bolşevik sistemini yok etmeye çok yaklaştığı görülebilir.[4]

Bolşevik Devrim başarıya ulaşmadan yaklaşık beş ay önce, 1917 Mayıs'ında Genel Kurmay Karargâhı Başkomutanı olan General Denikin, Almanlar tarafından Ukrayna'nın bağımsızlılığı ve casusluk faaliyetleri amacıyla Rusya'ya gönderilmiş Asteğmen Yermolenko'nun Bolşevik Lideri Lenin ve Bolşevizm hakkındaki söz ve düşüncelerini genel karargâha, savaş bakanına rapor etmekte tereddüt etmemişti. Bunun neticesinde Almanlar ve Rus Karşı İstihbarat Servisi, deşifre olan Yermolenko'nun görevine son vermişlerdir.[5] Genel olarak bilinenin aksine, Beyaz Ordu liderleri; Generaller Denikin, Kornilov[6], Wrangel[7] ve Amiral Kolchak[8] Kırım'ı ya da Ukrayna'yı

---

topçu tugayına katıldı ve 1895 yılında Kurmay akademisinde eğitim görmeyc hak kazandı. Japon-Rus savaşında birlik komutanı olarak görev yaptı ve yarbaylığa yükseldi. Denikin'e göre Bolşevikler Alman ajanlarıydı ve Rusya'nın tüm savaşım gücünü yok etmişlerdi. Devrim öncesi iktidara gelen geçici hükümet Denikin'i genelkurmay başkanı olarak atamak istedi fakat tecrübesi yetersiz olan Denikin bu görevi kabul etmek için gönülsüzdü ve iki ay sonra görevden alındı. 1917 yılında General Kornilov'un isyancı hareketine destek verdiği için tutuklandı. Bolşevik Devriminden sonra hapisten kurtulmayı başararak Kornilov'un Beyaz Hareketine katıldı. Nisan 1918 yılına kadar, Gönüllü Ordu kumandasında çok fazla ön plana çıkmadı, fakat Kornilov'un öldürülmesinden sonra tüm gönüllü orduların kumandasını eline aldı. Viktor G. Bortnevski, Denikin döneminde halka ve Bolşevizm taraftarlarına karşı terör uygulandığını söylemektedir. Bkz. Viktor G. Bortnevski, "White Administration and White Terror (The Denikin Period)", *Russian Review*, Vol. 52, No. 3, Temmuz 1993, s. 356-58. Denikin 1920 yılına kadar Beyaz Orduya komutanlık yaptı ve emrindeki General Wrangel ile sınıf çatışması yüzünden anlaşamadı. 1920 yılında Kırım'da işlerin kötüye gitmesi ile yerini General Wrangel'e bırakmak zorunda kalarak İngiltere'ye iltica etti. Koyu bir Rus milliyetçisi olan Denikin'in temel amacı "Büyük Rusya"yı kurmak ve monarşiyi geri getirmekti. Bkz. Peter Kenez, "A. I. Denikin" , *Russian Review*, Vol. 33, No. 2, Nisan 174, s. 139-47. General Denikin, 1926-1945 yılları arasında Fransa'da sürgünde yaşadıktan sonra, II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'ye yerleşmiş ve burada 1947 yılında fakirlik içinde ölmüştür.

[3] Dimitry V. Lehovich, "Denikin's Offensive", *Russian Review*, Vol. 32. No. 2, Nisan, 1973, s. 180-181.

[4] Lehovich, *a.g.m.* s. 186.

[5] Lev Troçki, *Rus Devrimi'nin Tarihi, Ekim Devrimi: Başarısız Karşı Devrim Girişimi*, Yazın Yayıncılık, Çev. Bülent Tanatar, İstanbul 1998, s. 98.

[6] *Lavr Kornilov*: 1870 yılında, Türkistan'da Sibirya Kazaklarının bölgesinde doğdu. Köken olarak Kazak'tır ve General Denikin gibi fakir bir ailenin çocuğudur. On beş dile olan aşinalığı ile Çin Türkistan'ı ve İran'ın doğu vilayetlerinde araştırmalarda bulundu. I. Dünya Savaşı

başladığında bölük komutanı olarak düşmana karşı ileri harekâtta bulundu ve başarısız bir ricat denemesinden sonra Avusturya ordusu tarafından esir alındı. 1916 yılında kaçmayı başardı, Avusturya'daki tecrübeleri ve kaçışı ordu çevrelerinde ününün yayılmasını sağladı. Bolşevik Devrimin ilk günlerinde Petrograd bölgesi komutanlığına atandı. İç ayaklanmalar esnasında emrindeki askerler üzerinde çok fazla sözünün geçmediğini görerek görevinden ayrıldı ve Sekizinci Ordu komutanı olarak atandı. 16 Temmuzda Güney-Batı savaş kesimi komutanı olarak atandı ve ordudaki disiplinsizliğe karşı idam cezasının tekrar yürürlüğe konulmasını talep etti. Bu dönemde Savaş Bakanı ve daha sonra Başbakan olacak olan Kerensky ile arasında ilk anlaşmazlıklar gün yüzüne çıkmaya başladı. Orduda ününün artması ve askeri darbe söylentileri üzerine Kerensky tarafından tehdit olarak görülmeye başlandı. Geçici hükümet dönemine rastlayan bahsedilen günlerdeki anlaşmazlık zaman içinde derinleşerek devam etti. 26 Ağustos'ta toplanan Moskova Devlet Konferansı'nda sağcılar Kornilov'u desteklerken, solcular Kerensky'i destekledi. Kornilov Moskova'da kahraman gibi karşılandı ve bu durum Konferans süresince de devam etti. Kornilov'a göre topraklar köylülere değil, sınır boylarında yararlılık gösteren askerlere dağıtılmalıydı. Kornilov'un toprak paylaşımı konusundaki görüşleri, Bolşeviklere karşı arazi sahiplerinin kendisini desteklemesini sağlamıştır. Kornilov daha sonra Kerensky'e karşı isyan etmiş fakat bu isyan başarıya ulaşamayarak tutuklanmıştır. Kornilov'un isyancı davranışları, kendisi istemese de Bolşeviklerin ve Lenin'in iktidarı ele geçirmesine yardımcı olmuştur. Kornilov'a karşı eylül ayında oluşturulan ordu, daha sonra 17 Ekim Devrimini gerçekleştirmiştir. Kornilov, 1917 Kasım'ında hapishaneden kaçarak Don Kazaklarının elindeki bölgeye sığınmış, Bolşeviklere karşı savaşan Beyaz Ordu generalleri arasında yer almıştır. Buradaki gönüllü ordunun komutasını eline alan Kornilov, 13 Nisan 1918 tarihinde Kuban'daki bir çiftlik evinde Kızıl Ordu birlikleri tarafından vurularak öldürülmüştür. Bkz. Abraham Ascher, "The Kornilov Affair", *Russian Review*, Vol. 12, No. 4, Ekim 1953, s. 235-52. Kornilov Beyaz Ordu generalleri arasında hayatını en erken kaybeden komutandır.

[7] *Baron Peter Nikolayevich Wrangel*: 15 Ağustos 1878 tarihinde, Osmanlı-Rus Savaşı devam ederken doğdu. Köken olarak İsveçlidir, anne ve babası çok varlıklı olmamasına rağmen alanlarında aktif çalışmalar yürütmekteydiler. Wrangel, sivil bir kurum olan madencilik okulunu bitirdi ve maden mühendisi oldu. Askerlik görevini At Muhafız bölüğünde tamamladı ve Süvari Okuluna girmeye hak kazandı. 1904 yılındaki Rus-Japon Savaşı'nda Trans-Baykal Kazak alayına katıldı ve burada yüzbaşılığa terfi etti. 1906 yılında kurmay sınıfına subay yetiştiren Nicholas Akademisi'ne kaydoldu ve başarı ile mezun oldu. 1912 yılında Süvari alayının üçüncü Bölük Komutanlığına atandı, I. Dünya Savaşı başladığında Almanlara karşı başarılı operasyonlar yürüttü, madalya ile ödüllendirildi ve Albay rütbesine yükseldi. Savaş süresince Kazak alaylarına kumanda etti ve Tümgeneralliğe yükseldi. 1917 yılında, daha sonra birlikte Bolşevik hareketi yürütecek olduğu Beyaz Ordu liderlerinden General Kornilov komutasında savaşmaktaydı. İyi bir asker ve koyu bir Rus Milliyetçisi olan General Wrangel, politikaya ilgisiz bir asker olarak, Bolşevik Devrim sonrası 1918 yılında General Kornilov'un Bolşevik Karşıtı gönüllü ordusuna katıldı. Savaşım sürerken 1919 yılında kendi taktiklerini uygulamaktaki ısrarı, özellikle Kolchak kuvvetleri ile birleşerek Moskova'ya yürüme planı nedeni ile diğer Beyaz Ordu generallerinden Denikin ile arası açıldı. Aristokrat sınıfından gelen Wrangel ile bir serf olan Denikin arasında zaten sınıf anlaşmazlığı mevcuttu. Tüm Beyaz Ordu güçlerinin 1919 yılında başlayan Bolşevikler karşısındaki başarısızlığı ve ricatı sonrasında elde kalan kuvvetler ile Denikin komutasında Novorrosisk'e sığınmak zorunda kaldı ve buradaki olumsuz şartlar nedeni ile İstanbul'a göç etti. 1920 yılında Kırım Yarımadası'nda işlerin kötüye gitmesi, Bolşevik saldırıları ve sonrasında General Denikin üzerinde yoğunlaşan baskılar neticesinde 22 Mart 1920 tarihinde General Denikin'in yerine atanarak tüm gönüllü orduların komutasını ele aldı. Denikin İngiltere'ye sığınmak zorunda kaldı. Kırım'a varışında buradaki orduyu sert önlemlerle disiplin altına aldı. Bolşevikler Polonya savaşını bitirdikten sonra 1920 kışında Wrangel'in artık kılıç artığı konumundaki ordusuna saldırdılar, 20 Kasım'da savunma

bağımsızlığa ulaştırmak için savaşmıyordu. Koyu Rus milliyetçisi ve kısmen monarşi taraftarı olan dört komutanın da asıl amacı Bolşevikleri

---

hatları kırılan Wrangel, daha önce hazırlatmış olduğu Karadeniz Donanmasını kullanarak ve ABD'nin Karadeniz'deki muharip gemilerinden yararlanarak yaklaşık 150.000 asker ve sivil ile İstanbul'a sığındı. Bkz. Henry P. Beers, "United States Naval Detachment in Turkish Waters, 1919-1924", *Military Affairs*, Vol. 7, No. 4, Kış 1943, s. 212-213. İstanbul'daki Bağlaşık temsilcisi yüksek komiserleri ile görüşmelerinde sığınmacılar ve ordusu için çözüm aradı. Ordusunun büyük kısmı geçici bir süre, Bağlaşıkların izni ile Gelibolu'ya yerleştirildi. Daha sonra Wrangel ile gelen sivil sığınmacıların ve askerlerin büyük kısmı Bulgaristan ve Sırbistan'a yerleştirildi. Subayların büyük kısmı Çekoslovakya'ya sığındı. 22 Nisan 1928 tarihinde şüpheli bir şekilde Brüksel'de öldü. Sovyet casusları tarafından zehirlendiği düşünülmektedir. Bkz. Harold Williams, "General Wrangel", *The Slavonic and East European Review*, Vol. 7, No. 19, Haziran 1928, s. 198-250.

[8] *Alexander Vasilievich Kolchak:* 1874 tarihinde donanma geleneklerine ve tutucu fikirlere sahip orta sınıf bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Babası donanma topçuluğundan emekli olmuş bir tümgeneraldi. Babasından 19. yüzyılda yükselişte olan Rus milliyetçiliğini ve ilk denizcilik deneyimlerini öğrendi. Kolchak, Petersburg Deniz Okulu'nda eğitim gördü ve burada ilk deniz deneyimlerini kazandı. Mezun olduktan sonra, donanma hizmetine girdi ve oşinografi üzerine araştırmalarda bulundu. 1899 yılında Kuzey Sibirya denizlerini araştırma görevine katıldı. Rus-Japon savaşından sonra alanındaki en önemli eserlerden bir tanesi olan "Kara ve Sibirya Denizlerinin Buzulları" *The Ices of the Kara and Siberian Seas* isimli çalışması yayınlandı. Bu arada Rus donanmasının güçlendirilmesi için aktif çalışmalarda bulundu. I. Dünya Savaşı başladığında Alman savaş gemilerine karşı mayın döşeme çalışmalarında bulundu ve Danzig çıkışını mayınlayarak Almanların hareket kabiliyetini bir süreliğine engellemeyi başardı. Donanmadaki en genç tümamiral olan Kolchak, 1916 yılında koramiralliğe yükseltildi ve Karadeniz Donanması komutanı olarak atandı. Kolchak'ın Koramiral olarak Karadeniz Donanma komutanı atandığı dönemde, Ruslar; Kars, Ardahan, Erzurum ve Trabzon'u işgal etmişlerdi. Karadeniz'deki Rus savaş gemileri Almanların savaş gemilerinden daha güçlü olmakla birlikte, Yavuz ve Midilli denizaltıları dengeyi Almanlar ve dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu lehine bozmuştu. Kolchak Boğaz girişini ve Bulgaristan'ın Varna Limanı'nın girişini mayınlayarak, Danzig'de yaptığı gibi Alman gemilerinin Karadeniz'e rahat çıkışını engellemek istemiş, planında kısmen başarılı olmuştur. Bu nedenle Zonguldak'tan İstanbul'a gemiler ile taşınan kömürün nakliyesi sekteye uğramıştır. 1916 yılında genel komutanlıktan gelen Boğazların işgali ile Rus ordusunun ilerleyişinin kolaylaşacağı yolundaki emir üzerine, 1917 yazında Boğazların işgali planlanmaktadır ve amfibi harekâtı çok dikkatli bir şekilde yerine getirilecektir. Kolchak bu emri uygulamaya ve Boğazlara amfibi çıkartma yapmaya fırsat bulamadan Devrim haberleri kendisine ulaştı. İktidarı ele geçiren Geçici Hükümet ile anlaşamayan Kolchak donanma komutanlığından ayrılarak Geçici Hükümetin merkezi olan Petrograd'a gitti. Burada o esnada Petrograd'da bulunan ABD Misyonu ile görüşmelerde bulundu ve Boğazları işgal için Amiral Glennon ile planlar yaptı, elindeki planları paylaştı. 1918 Eylül'ünde gitmiş olduğu ABD seyahatinden döndükten sonra, Sibirya ve Urallar'a giderek Bolşevik karşıtı harekete katıldı. Omsk'ta geçici bir hükümet kuran Kolchak bu hükümetin diktatör idarecisi oldu. Bolşeviklere karşı uzun süre direndi, fakat Kolchak'ın ve diğer Beyaz Ordu komutanlarının çabaları Bolşevikleri durdurmaya yetmedi ve Kolchak idareyi General Denikin'e bırakarak çekildi. 14 Ocak 1920 tarihinde düşmanlarının eline geçti, sorgulandı ve kurşuna dizildi. Sorgusu esnasında 1917 yılında Petrograd'da ABD'li Amiral Glennon ile Boğazları ve Anadolu'yu işgal planı yaptıklarını itiraf etmiştir. Bkz. M. I. Smirnov, "Amiral Kolchak", *The Slavonic and East European Review*, Vol. 11, No. 32, Ocak 1933, s. 373-87. Ayrıca bkz. John M. Thompson, "Book Review", *Slavic Review*, Vol. 57, No. 2, Yaz 1998, s. 457-58.

iktidardan indirerek, birleşik Büyük Rusya'yı tekrar kurmaktı.[9]

Amiral Kolchak'ın Boğazlara Amfibi Çıkartma Yaparak Anadolu'yu İşgal Planı

Bolşeviklere karşı hareketin liderliğini üstlenecek ve Bolşevik karşıtı cephenin hükümet başkanlığını yürütecek olan Amiral Kolchak, parlak bir denizcilik kariyerine sahipti. Kolchak, I. Dünya Savaşı esnasında Karadeniz Donanması Komutanlığı görevini yürütmekteydi. Amiral Kolchak, Lenin liderliğindeki Bolşeviklerle anlaşamayarak devrim sonrası Petrograd'a gitmeye karar vermişti. Buraya gitmekteki amacı Bağlaşıkların desteğini sağlayarak Almanya'yı yenilgiye uğratmak ve daha sonra büyük güven duyduğu Bağlaşıkların yardımı ile Bolşeviklerin iktidarına son vermekti.[10] M. I. Smirnov'un iddiasına göre; Amiral Kolchak Petrograd'da iken Woodrow Wilson tarafından geçici hükümete yardım etmek üzere gönderilen Senatör Elihu Root başkanlığındaki Amerikan Misyonu'ndaki[11] Amiral James H. Glennon[12] tarafından Boğazlara asker çıkartma planını anlatmak üzere ABD'ye davet edilmiştir. Smirnov, bu davetin amacının Amerikalıların Çanakkale Boğazı'nı işgal etmek niyetleri ile ilgili olduğunu iddia etmektedir.[13] Charles J. Weeks ve Joseph O. Baylen de, Petrograd'da bulunan

---

[9] Smirnov, *a.g.m.* s. 373. Beyaz Ordu generallerinin Çarlık Rusya toprakları üzerinde Polonya hariç Büyük Rusya'yı kurma amaçlar için ayrıca bkz. John Ainsworth, "The Blackwood Report on the Volenteer Army: A Missing Chapter in the Resumption of Anglo-White Relations in South Russia in November 1918", *The Slavonic and East European Review*, Vol. 69, No. 4, Ekim 1991, s. 628.

[10] Smirnov, *a.g.m.* s. 383.

[11] Claude E. Fike, "The Influence of the Creel Committee and the American Red Cross on Russian-American Relations 1917-1919", *The Journal of Modern History*, Vol. 31, No. 2, Haziran 1959, s. 93.

[12] *James Henry Glennon*; 11 Şubat 1857 tarihinde Kaliforniya'da doğdu. ABD Donanma Akademisi'nde gördüğü eğitimden sonra yedi yıl Pasifik Okyanusu'nda çeşitli savaş gemilerinde görev yaptı. Daha sonra Donanma Akademisine geri döndü ve deniz üsteğmen rütbesine yükseldi. Glennon, ABD-İspanya savaşında yer almış, 1916 yılında Amiral rütbesine yükselmiştir. 1917 yılında, Senatör Elihu Root başkanlığındaki heyette özel bir görevle Rusya'ya gönderilmiştir. Glennon'un Rusya'da bulunduğu dönem, Rusya'nın savaştan çekildiği ve Çarlık Rejimi yerine Bolşevik idaresinin kurulması esnasındaki geçici hükümet dönemine rastlamaktadır. Glennon Petrograd'da bulunduğu esnada isyancı Rus gemicilerin tekrar organize olmalarını sağlamaya çalışmıştır. Glennon burada Petrograd'a gelmiş olan Karadeniz Donanması Komutanı Amiral Kolchak ile görüşmelerde bulunmuş, Çanakkale Boğazı'nı işgal etmek için Amiral Kolchak'ın planlarından yararlanmaya çalışmıştır. Glennon'un da içinde bulunduğu ABD heyeti Rusya'dan ayrıldıktan sonra Bolşevik Devrimi gerçekleşmiş ve Rus iç savaşı başlamıştır. Amiral Glennon, II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1940 yılında Washington'da ölmüştür. http://www.navsource.org/archives/05/840.htm. [08/01/2011]. Ayrıca Bkz. Charles J. Weeks, ve Joseph O. Baylen, "Admiral Kolchak's Mission to the United States, 10 September-9 November 1917", *Military Affairs*, Vol. 40, No. 2, Nisan 1976, s. 64.

[13] Smirnov, *a.g.m.* s. 384.

Amerikan Misyonu'nun Amiral Kolchak ile çok gizli olan Türk boğazlarına amfibi asker çıkarma planlarını görüşmek üzere temasta bulunduğunu ve Kolchak'ı ABD'ye davet ettiğini kaydetmektedir. Weeks ve Baylen, Smirnov'un iddialarını teyit ederek, Çanakkale Boğazı'na asker çıkartmak ve bu bölgeyi işgal etmek için, Petrograd'daki ABD temsilcilerinin Amiral Kolchak ile görüştüklerinden ve böyle bir planın olabileceğinden bahsetmektedirler.[14] Weeks ve Baylen'in verdikleri bilgiden; Amerikan Askeri Misyonu'nda görevli Walter S. Crosley ve Amiral James H. Glennon'un Kolchak ile görüşmelerde bu konuyu gündeme getirdikleri anlaşılmaktadır.

Amiral Kolchak 1919 yılındaki yargılanması sırasındaki ifadesiyle; Amiral James H. Glennon'un kendisine, Bağlaşıklara destek verilmek ve Rusya'ya yardım edilmek amacıyla Çanakkale Boğazı'nın ABD tarafından işgal edilmesine dair gizli ve ciddi planları olduğunu söylediğini itiraf etmiştir ki bu beyanlar yukarıdaki gelişmeleri doğrulamaktadır. Kolchak ayrıca, Amiral James H. Glennon'un kendisine, çok gizli olan bu plandan kimseye bahsetmemesini, hatta hükümetini dahi bilgilendirmemesini söylediğini, mayın çalışmaları ve denizaltılara karşı savaşım hakkında bilgi vermek üzere kendisini ABD'ye davet ettiklerini söylemiştir.[15] Weeks ve Baylen, ABD donanmasının Çanakkale Boğazı'nı işgal planının Glennon'un kişisel düşüncesi olduğunu belirtirken, Smirnov ise ileri sürdüğü iddiasını kanıtlayacak herhangi bir kaynak bildirmemekle birlikte Boğazların işgali konusunda kesin bilgi vermekte, hatta Kolchak'ın da bu teklifi kabul ettiğini kaydetmektedir.

Bu bilgilere rağmen, ABD donanmasının Çanakkale Boğazı'na amfibi işgal kuvveti çıkartma planının olup olmadığı belirsizdir. Her ne kadar Amiral Kolchak ABD'nin böyle bir çıkartma yapmasının gerekliliğine tüm kalbi ile inansa da, Weeks ve Baylen daha sonra verdikleri kayıtlarda; böyle bir planın Glennon'un şahsi düşünce ve isteklerinden ileri gelmesinin kuvvetle muhtemel olduğunu, ABD donanma arşivlerinde Smirnov'un iddiasını kanıtlayacak hiçbir belge bulunmadığını söylemektedirler.[16] ABD donanmasının böyle bir planının olup olmadığı tartışmalı olmasına rağmen, bir Rus milliyetçisi olan Amiral Kolchak'ın kendisinin başaramadığı İstanbul Boğazı'na amfibi kuvveti ile çıkartma yapılarak İstanbul ve Anadolu'yu işgal girişimini ABD eliyle uygulatmaya çalışıldığı ve Amiral James H. Glennon'un da bu konuda kendisine bütün kalbi ile destek verdiği görülmektedir.

Karadeniz donanmasındaki görevinden ayrılan Kolchak, ilk olarak

[14] Weeks, ve Baylen, *a.g.m.*, s. 64.
[15] *A.g.m.*, s. 64.
[16] *A.g.m.*, s. 65.

Petrograd'da Bolşevik karşıtı bir örgütlenmeye liderlik yapmış, fakat geçici hükümeti idare eden Bolşeviklerin bu örgütlenmeden haberdar olması üzerine Ağustos ayında Petrograd'dan ayrılarak ABD'ye gitmiştir. Smirnov'a göre; Kolchak ABD'ye vardığında ABD Çanakkale Boğazı'nı işgal etmekten vazgeçmiştir ya da Weeks ve Baylen'in söylediği gibi böyle bir plan donanma yetkilileri tarafından hiçbir zaman tertiplenmemiştir. Ayrıca, Nisan 1917 tarihinde savaşa katıldığında ABD donanması Alman denizaltılarına karşı mücadele etmekle yeterince meşgul idi ve Boğazlara saldırmaktan ziyade ülkesinin batı kıyılarını Alman saldırısından korumaya çalışmaktaydı. Bahsedilen dönemde Osmanlı İmparatorluğu ile ABD arasında savaş durumu yoktur. ABD henüz I. Dünya Savaşı'na yeni katılmıştır. ABD'deki ziyaretinde Kolchak, Boğazları ve Anadolu'yu işgal planının ABD makamları nezdinde destek görmediğini fark ederek hayal kırıklığına uğramış, ziyaretini fazla uzatmamaya karar vermiştir.[17] Amiral Kolchak'ın ABD ziyaretinin bir diğer amacı da, Bolşeviklere karşı oluşan Beyaz Hareketin tanınmasını sağlamaktır. Kolchak ve arkadaşları bu talep ve çabalarını Paris Barış Konferansı'nda da sürdürerek Bağlaşıklar ve ABD'nin yardımını almaya çalışacaklardır.

ABD'de özellikle Boğazlar ve Anadolu'nun işgali için istediği desteği bulamayan Amiral Kolchak, Japonya yolu ile Rusya'ya dönerken 1917 Ekim Devrimi gerçekleşmişti. Bunun üzerine Kolchak, Almanya'ya karşı İngiliz ordusunda savaşmak için izin istemiş, bu talebi kabul edilmiş fakat sonra İngilizler Kolchak'ı orduda görevlendirmekten vazgeçmişlerdir. Bu sırada Güney Rusya'da Generaller Alexeyev ve Kornilov liderliğinde Bolşeviklere karşı bir ayaklanma başlamış ve Amiral Kolchak Kırım'a giderek bu ayaklanmaya katılmaya karar vermiştir.[18] Amiral Kolchak'ın Bolşevik karşıtı hareketine, ülkeleri Bolşevikler tarafından işgal edilerek idarecileri tutuklanan Başkurtlar da destek vermiştir. Fakat Kolchak ve taraftarları, Başkurtların özerklik ve ellerinden alınan topraklarının geri verilmesi isteklerini, Rusya'nın bu zor zamanından çıkar sağlamaya çalıştıkları suçlaması ile reddederek Başkurt birliklerindeki askerlerin Beyaz Ordu içinde dağıtılmasına ve aralarındaki irtibatın kopartılmasına karar vermişlerdir. Bunun üzerine, Başkurtlar Kolchak liderliğindeki Bolşevik karşıtı Beyaz Ordu'yu desteklemekten vazgeçerek Kızıl Ordu birlikleri ile pazarlığa oturmuşlar, isteklerinin kabul edilmesinin ardından 22 Şubat 1919 tarihinde Kızıl Ordu saflarına katılmışlardır.[19] Amiral Kolchak'ın aşırı Rus milliyetçisi

---

[17] Weeks ve Baylen, *a.g.m.*, s. 65-66.

[18] Smirnov, *a.g.m.*, s. 386-87.

[19] Richard E. Pipes, "The First Experiement in Soviet National Policy: The Bashkir Republic, 1917-1920", *Russian Review*, Vol. 9, No. 4, Ekim 1950, s. 309-11. İhtiyaçları olduğu dönemde

olması ve diğer milliyetlerin özgürlüklerine yaşama hakkı tanımayan despotik yaklaşımları, Beyaz Ordu'nun arkasındaki hatların çözülmesine neden olmuş ve Kızıl Ordu birliklerinin zaferini çabuklaştırmıştır. İç savaş süresince Beyaz Ordu ve Kızıl Ordu birlikleri ellerine geçirdikleri karşıtlarına insanlık dışı muamele yapmışlar, yakaladıkları muhaliflerin çoğunu işkenceyle ya da kurşuna dizerek öldürmüşlerdir.[20] Kendi muhaliflerine karşı bu kadar sert, insanlık dışı muameleyi uygulamakta tereddüt etmeyen her iki tarafa mensup generallerin iktidara geldiklerinde, otonomi ya da ekonomik haklar ümit ederek kendilerine destek veren diğer milletlere tolerans göstermesini beklemek imkânsızdır. İktidarı ele geçiren Bolşevikler, iç savaş öncesi tüm taahhütlerini yok sayarak hiçbir millete ulusal kimliği içinde yaşama şansı tanımamışlardır.[21]

Paris Barış Konferansı Öncesindeki Hazırlıklar

Uluslararası ilişkiler tarihindeki en geniş çaplı organizasyon olan Paris Barış Konferansı'nın toplanmasına yönelik hazırlıklar yapılırken; Rusya'nın Çarlık dönemi ABD Büyükelçisi Boris A. Bakmeteff 20 Kasım 1918 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği diplomatik muhtırada (aide mémoire); Konferans'ta Rus halkına adil davranılmasını, böylece dünya barışının korunmasına Rus halkının da katkıda bulunabileceğini, Rusya ile ilgili hiçbir sorunun kendi rızaları alınmadan çözülmemesini, Rus savaş esirlerinin eşit muamele görmesini ve Rusya'yı eşit olarak içine almayan geçmiş ya da gelecekle ilgili ekonomik kararlar verilmemesini istemiştir.[22] Muhtıra'nın verildiği dönemde ABD ile Bolşevikler arasında diplomatik ilişki yoktur ve Çarlık dönemi Rus Büyükelçisi Bolşevikleri temsil etmemektedir. Büyükelçi'nin dile getirdiği talepler daha çok Rusya'daki Bolşevikler dışındaki geçici hükümetlerin taleplerini yansıtmaktadır. Bu geçici hükümetlerden bir tanesi de, General Kolchak idaresinde 18 Kasım 1918 tarihinde kurulmuş olan Omsk Hükümetidir. Muhtırayı inceleyen Wilson, aynı gün verdiği cevapta Rusya'nın barış masasında temsil edilmesinin öneminin vurgularken bu temsilin kimin tarafından yapılacağı hususundaki kuşkularını da dile getirmiştir. Wilson'a göre Rusya, Barış Konferansı'nda Omsk Hükümeti tarafından temsil edilmelidir.[23] Omsk'ta

---

Başkurt isteklerini kabul eder görünmeyi tercih eden Bolşevikler, daha sonra verdikleri sözlerin hiçbirini tutmamışlardır.

[20] Bortnevski, *a.g.m.*, s. 356-58.

[21] Pipes, *a.g.m.*, s. 309-11.

[22] *Aide-Mémoire, The Russian Ambassador (Bakhmeteff) to the Secretary of State*, Washington, November 20, 1918. Papers Relating to Foreign Relations of the United States 1919, The Paris Peace Conference, Volume I, US Government Printing Office Washington 1942, s. 267.

[23] *President Wilson to the Secretary of State,* Washington, November 20, 1918. *a.g.e.*, s. 268-70.

Amiral Kolchak liderliğindeki Beyaz Ordu hareketinin hükümet merkezi bulunmaktadır ve böylece ABD, dolaylı olarak Barış Konferansı öncesinde Amiral Kolchak hareketini tanıma yönünde adımlar atmaya başlamıştır.

2 Aralık 1918 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Robert Lansing, Albay E. M. House'a göndermiş olduğu gizli telyazısında Rusya'daki durumu şu şekilde tanımlamaktadır: Archangel'de bulunan ABD, Fransız ve İngiliz askerlerinin moral durumu günden güne kötüleşmektedir. Petrograd ve Moskova'daki durumda çok fazla değişiklik yoktur fakat Petrograd'da açlık tehlikesi artmaktadır. Bolşeviklerin burjuvaya karşı düşmanca davranışları artarak devam etmektedir. Ukrayna ile ilgili çelişkili raporlar gelmekle birlikte, General Denikin komutasındaki ordu Kiev'i ele geçirmiştir ve Kazak Hatman'ı Ukrayna'nın federal Rusya içinde yer alacağını ilan etmiştir.

Raporun bildirdiğine göre Kazaklar, bağımsız bir Ukrayna'dan ziyade Rus federal yapısı içinde kalmayı tercih etmişlerdir. Sibirya'da, Volga sınırında durum biraz daha iyidir ve Amiral Kolchak idaresinde kurulmuş olan hükümet (Omsk hükümeti) gün geçtikçe güçlenmektedir. Kolchak Hükümeti'nin dışişleri bakanlığı, Çarlık döneminin dışişleri bakanı Sazonoff'a teklif edilmiştir. Amiral Kolchak, Aşağı Volga'da bulunan General Denikin'in ordusu ile temas kurarak hatlarını birleştirmeye çalışmaktadır.[24] Bu arada ABD Hükümeti, Norveç Ortaelçisi Schmedmann'ın 2 Aralık 1918 tarihli önerisi ile Bolşeviklerle Alman Hükümeti arasındaki yazışma ve belgeleri içeren Alman arşivini ele geçirmeye ve bu arşiv sayesinde Bolşeviklerin genel tutumunu ortaya çıkartmaya çalışmaktadır. Dışişleri Bakan Vekili Polk 6 Aralık 1918 tarihinde Albay E. M. House'a göndermiş olduğu gizli telyazısında bu olaya dikkat çekmekte ve Alman arşivlerine erişilmesini istemektedir.[25]

Omsk'taki Amiral Kolchak Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı Klutchnikoff, Paris'teki Rus Büyükelçiliğine 7 Aralık 1918 tarihinde göndermiş olduğu talimat telgrafıyla Bağlaşıklar ve savaşın ilk yıllarında dünya barışı için (?) omuz omuza mücadele eden fakat daha sonra savaştan çekilmek zorunda kalan Rus halkına Barış Konferansı'nda eşit muamele yapılmasının sağlanmasını istemiştir. Diğer önemli bir istek de Bolşeviklerin; Almanya, Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan ile imzaladıkları Brest Litovsk Antlaşması'nın geçersiz sayılmasıdır.[26]

Rusya'nın Barış Konferansı'nda nasıl ve kim tarafından temsil

---

[24] *The Secretary of State to Colonel E. M. House*, Washington, December 2, 1918., *a.g.e.* Volume II, s. 465-66.

[25] *The Minister in Norway (Schmedeman) to the Secretary of State*, Christiana, December 2, 1918. *a.g.e.* s. 465. *The Acting Secretary of State to Colonel E. M. House*, Washington, December 6, 1918. *a.g.e.* s. 470.

[26] *The Acting Minister for Foreign Affairs of the Kolchak Government at Omsk (Klutchnikoff) to the Russian Embassy at Paris*, Omsk, December 7, 1918. *a.g.e.*, s. 273.

edileceği konusu Avrupa'daki Rus ve Bağlaşık temsilcileri arasında özellikle Kasım ve Aralık aylarında yoğun olarak tartışılmış, Londra'daki Rus temsilcisi Omsk Hükümeti'nden aldığı talimatı İngiltere hükümetine bildirerek temsilin nasıl olacağı açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Rus temsilcinin bildirdiğine göre; Omsk Hükümeti'nin Rusya'yı temsil edecek olan yetkilendirilmiş kişilerin isimlerini Paris Barış Konferansı'na daha sonra iletileceği belirtilerek söz konusu temsilcilerin Paris'e ulaşmasından önce Rusya'yı ilgilendiren herhangi bir görüşme yapılmaması ve karar alınmaması istenmektedir. İngiltere'nin Washington Maslahatgüzarı 15 Ocak 1919 tarihinde ABD'yi bu gelişme hakkında bilgilendirmiştir. Yine belgelere yansıyan bilgiye göre, İngiltere Washington Maslahatgüzarı, İngiltere'nin Sibirya'daki Yüksek Komiseri'nden aldığı bilgiyi ABD'deki makamlarına aktarmıştır. Bu bilgiye göre Omsk'taki Kolchak Hükümeti'nin; Paris'e gidecek olan Rus Çarlığı Dışişleri Bakanı Sazonoff'un Omsk'taki Kolchak Hükümeti, Denikin Hükümeti ve diğer Rus hükümetlerini de temsil etmesini istedikleri görülmektedir.[27]

Tüm bu gelişmeler ışığında Paris Barış görüşmeleri başlayacaktır ve beklendiği gibi Rusya ve Beyaz Ordu hareketi, konferans delegelerinin önünde çözüm bekleyen ivedi sorunlardan bir tanesi olarak gündemin ilk sırasında yer alacaktır. Bağlaşıklar önce Barış Konferansı'nda nasıl bir yol izleneceğini karar vermek ve daha sonra mağlupları cezalandırmak niyetindedirler. Rusya savaşın ilk yıllarında Bağlaşıklar safında yer aldığı için, bu konu ivedilikle çözülmesi gereken sorunlardan bir tanesidir. Bağlaşıklar Barış görüşmelerinde en sona Osmanlı İmparatorluğu'nu bırakmışlardır çünkü İmparatorluğun toprakları üzerindeki paylaşımda keskin anlaşmazlıklar mevcuttu.

1919 yılında Paris Barış görüşmeleri, Bolşevikler iktidarı ele geçirdikten yaklaşık on dört ay sonra, 18 Ocak 1919 tarihinde, muhtemelen kasıtlı olarak Alman İmparatorluğu'nun kuruluş yıldönümünde açıldığında; daha önce de bahsedildiği gibi Rus sorunu tüm katılımcıların yoğun ilgisini çekmekteydi. Bolşevik karşıtı Beyaz Ordu hareketini destekleyen ve Amiral Kolchak'a yardım eden İngiltere ve Fransa, Bolşevikleri devirmek için daha güçlü bir müdahillikten yanaydı. Bağlaşık orduları genel komutanı Fransız Mareşal Foch, Bağlaşıkların Polonya'da Bolşeviklere karşı savaşarak bu tehlikeyi ortadan kaldırması gerektiğini söylemekteydi. Mareşal Foch'a göre; Bolşevik tehlikesini bertaraf edecek olan Bağlaşık askerlerinin çoğun-

---

27 *The British Chargé (Barclay) to the Acting Secretary of State, No. 43, Memorandum*, Washington, January 15, 1919, a.g.e. s. 277. *The British Chargé (Barclay) to the Acting Secretary of State, No. 45, Memorandum*, Washington, January 20, 1919, *a.g.e.* s. 278.

luğunu savaşta fazla yıpranmamış olan ABD askerleri oluşturmalıydı.[28] İngiliz Dışişleri Bakanı Winston Churchil de, Foch ile aynı fikirdeydi. ABD Başkanı Woodrow Wilson ise hiç kimsenin Bolşevikleri yenmek için yeterli gücü Rusya'da mobilize edemeyeceği gerekçesiyle İngiltere ve Fransa'nın bu talebine karşı çıkmaktaydı.[29] Askeri güç kullanmaktan yana olmayan ABD idarecileri, Lenin ve Trotsky'nin Alman ajanı olduğu ve Bolşeviklerin halka karşı terör uyguladıkları propagandasıyla itibarsızlaştırma politikası uygulamaktaydılar. Bu politika ABD'nin Rusya Büyükelçisi olan ve buradaki şartları incelemek üzere Rusya'ya gönderilen George Creel Komitesi tarafından şekillendirilmekteydi. Claude E. Fike, Wilson'un on dört prensibinin, özellikle de Rus halkı ile ilgili olan altıncı maddenin büyük oranda Creel Komitesi'nin yönlendirmesi ile şekillendiğini söylemektedir. Fike ayrıca, ABD'nin Bolşevik rejimini tanı-mama politikasının da, Creel Komitesi ve ABD Büyükelçiliği'nin yanlış yönlendirmesi sonucu kararlaştırıldığını ileri sürmektedir.[30]

Paris Barış Konferansı görüşmeleri esnasında ABD Başkanı Woodrow Wilson, Bolşeviklerin fikirlerinin tüm Avrupa topraklarında taraftar bulduğunu fark etmişti. Bu nedenle Bolşevizm'i zehirleyerek, ("poison of Bolshevism") ortadan kaldıracak yeni bir dünya sisteminin oluşturulması gerektiğini söylemekteydi. Bolşevik fikirlerin özellikle Doğu Avrupa'da yayılarak bu bölgelerin Bolşeviklerin etki alanına girmesi; Almanların çekildikleri topraklarını, tahkim edilmiş mevzilerini, silah ve cephanelerini Bolşeviklere teslim etmesi sonucu hızlanmıştır.[31] Donald I. Buzinkai, Milletler Cemiyeti'nin kuruluş felsefesinin altında büyük oranda Bağlaşık dış politika karar alıcılarının Bolşevizm'e ve getirdiği yeni sisteme karşı alternatif oluşturmak fikrinin yattığını söylemektedir.[32] Buna karşın Rus Çarlığının ve onun kararıyla I. Dünya Savaşı'na girerek ülkede meydana gelmiş olan yıkımın etkilerini ortadan kaldırarak Bolşevizm'i tüm Rusya topraklarında egemen kılmaya çalışan ve bunun için Bağlaşıklar desteğindeki Polonya ve Beyaz Ordu ile savaşan Bolşevik dış politikasının karar alıcıları ise, Paris Barış Konferansı'ndaki gelişmeleri, kapitalistlerin dünya işçilerine karşı emperyalist uygulamaları olarak değerlendirmekte ve bu bağlamda propaganda yapmaktaydılar.[33], Başkan Wilson da dahil olmak

[28] Donald I. Buzinkai, "The Bolsheviks, the League of Nations and the Paris Peace Conference", *Soviet Studies*, Vol. 19, No. 2, Ekim 1967, s. 257.
[29] Robert James Maddox, "Woodrow Wilson, the Russian Embassy and Siberian Intervention", *Pacific Historical Review*, Vol. 36, No. 4, Kasım 1967, s. 444.
[30] Fike, *a.g.e.*, s. 93-98.
[31] *Memorandum by Mr. A. W. Dulles, December 30, 1918, Lithuania and Poland-The Last Barrier Between Germany and The Bolsheviki. a.g.e.* s. 481-83.
[32] Buzinkai, *a.g.m.*, s. 256-57.
[33] *A.g.m.*, s. 259.

üzere Bağlaşıklar, uzun görüşmelerden sonra Milletler Cemiyeti'ni zehirlememesi için Bolşevikleri kabul etmemeyi uygun buldular. Bunun yerine, 26 Mayıs 1919 tarihinde, Konferans toplandıktan yaklaşık dört ay sonra, demokratik Rusya'yı temsil eden ve Bolşevikleri yenmek üzere olduğunu düşündükleri Amiral Kolchak'a davet göndermeye karar verdiler. Amiral Kolchak'a gönderilen davette; savaştan sonra demokratik bir rejim kurulması, serbest seçimler yapılması ve Cemiyet'in işleyişine uyması şartıyla kendisini tanıyacaklarını, savaşımına destek vereceklerini ve kabul ederse Milletler Cemiyeti'ne üye yapacaklarını bildirdiler. Doğal olarak Amiral Kolchak, bu istekleri hemen kabul etti. Fakat durum Bağlaşık temsilcilerinin düşündüğünün aksine idi ve Amiral Kolchak aldığı yenilgiler nedeniyle Kızıl Ordu birlikleri karşısında ricat halindeydi.

Paris Barış Konferansı'nda Beyaz Ordu Liderlerinin Faaliyetleri ve Bağlaşıkların Tutumu

Paris Barış Konferansı resmi olarak açılmadan iki gün önce, 16 Ocak 1919 tarihinde, Fransa, İngiltere, İtalya, ABD ve Japonya'nın Başkan ve Başbakan düzeyinde katıldığı oturumunda Rusya sorunu ele alınmıştır. Oturumda İngiltere Başbakanı Lloyd George, Bolşeviklerin tanınarak Barış Konferansı'nda temsil edilmelerine taraftar olmadıklarını belirtmiş, Rusya'da çatışma halinde bulunan farklı hükümetler arasında ancak bir ateşkes sağlanması durumunda Konferans'ta temsil edilebilecekleri önerisinde bulunmuştur. Bahsedilen oturumdaki tutanaklara, özellikle İngiltere'nin Rusya'daki misyonları ve askeri temsilcileri vasıtasıyla elde ettiği bilgilere dayanarak, Bolşeviklerin Beyaz Ordu karşısında güç kazanmaya başladığını, köylülerin de derebeylerce desteklenen Beyaz hareketi değil, çoğunlukla Bolşevikleri destekleme eğiliminde olduklarını söylemiştir. Lloyd George, konuya ilişkin genel bir değerlendirme yaptıktan sonra konferans katılımcılarına şu kritik soruyu sormuştur: *"Bizler, Bolşevizm'in Alman militarizmi gibi insanlık için çok tehlikeli bir hareket olduğunu söyleyebiliriz, şayet böyle ise bu hareketi yok etmeliyiz. Hangimiz gerçekten böyle bir eylemi yerine getirmeye hazırdır? Sanırım hiç kimse böyle bir harekette bulunmayı istememektedir. ... Almanlar çok organize bir şekilde askerlerini sınırlara yığmışlardı, Bolşevizm ise zayıf ve karmaşa içerisinde idi, ancak şimdi daha güçlüdür ve kuvvetli bir orduya sahiptir."*[34] Rusya topraklarındaki ajanları

---

[34] *Paris Peace Conference, 180.03101/7, Secretary's Notes of a Conversation Held in M. Pichon's Room at the Quai d'Orsay on Tueasday, January 16, 1919, at 10:30 a.m. a.g.e.* Volume III, s. 581-82. Lloyd Geroge'nin oturumda söylemiş olduğu ve tutanaklara geçen sözlerinin orijinali şöyledir; *"We could say that Bolshevism was a movement as dangerous to civilization as German militarism had been, and that we must therefore destroy it. Did anyone seriously put forward this policy? Was anyone prepared to carry it out? ... The Germans ...*

ve misyonları sayesinde gerçekçi bilgiler edinen L. George, Bolşeviklere karşı askeri güç seçeneğinin o günkü şartlarda mümkün olmadığının farkındadır. Çünkü Bağlaşıkların Rusya'daki savaş yorgunu askerleri evlerine dönmek istemektedir. Daha da önemlisi Sibirya'daki İngiliz güçlerinin komutanı Tümgeneral Alfred W. F. Knox da, Bolşeviklere karşı savaşan en düzenli ordu olan Çekoslovak güçlerinin Bolşevizm'e meylettiğini, General Kolchak'ın Rus askerlerinin de çok güvenilir olmadığını bildirmişti. General Denikin'in, Amiral Kolchak'a itaat etmeyi kabul ettiği söylenmektedir. Ancak ikilinin arasında önemli bir Bolşevik işgal alanı vardır ve bu nedenle iki ordu arasında kara bağlantısı mevcut değildir. Kolchak'ın, eski rejimi geri getirme niyetini bilen Çekoslovaklar ve Bağlaşık askerlerinden hiçbiri yeni bir çarlık rejimi için savaşmak istememektedir.[35] Yapılabilecek tek şey, Beyaz hareketin Bolşeviklere karşı desteklenmesidir. Fakat kendi arasında uyumsuz fraksiyonlara ayrılmış olan Beyaz Ordu Hareketi, Kızıl Ordu ve Bolşevik propagandası karşısında bir güç kaybetme süreci içine girmişti.

Yine de Bolşeviklere karşı mücadelede, Bağlaşıkların elindeki tek askeri seçenek Beyaz Ordu generallerinin emrindeki güçlerdi ve Bağlaşıklar bu gücü sonuna kadar kullanmak niyetindeydiler. Bu amaçla, mütareke sonrasında el koydukları Osmanlı İmparatorluğu'na ait silahlarının bir kısmını Beyaz Ordu liderlerine göndermişlerdi. Böylece bir taşla iki kuş vurmuşlar, hem Anadolu'yu ilerdeki işgal planlarına karşı silahsızlandırmışlar, hem de el koydukları bu silahları kendi mallarıymış gibi Beyaz Ordu'ya dağıtmışlardı. Bağlaşıkların müsaderesine uğrayarak elden çıkan cephane ve silahlara özellikle Türk-Yunan savaşında hayati önem duyulacak, Ankara Hükümeti'nin silah ihtiyacı kızıl hareketin öncüsü olan Bolşeviklerden sağlanmaya çalışılacaktır.[36]

Barış Konferansı'nın 21 Ocak tarihili oturumunda Rusya'daki sorun tekrar ele alınmış ve Beyaz Ordu hareketinin Bolşeviklere karşı başarı şansı değerlendirilmiştir. Oturum; ABD Başkanı, İngiltere Başbakanı, Fransa Savaş Bakanı, İtalya Meclis Başkanı ve Japonya Baron Makino'nun katılımıyla gerçekleşmiştir. Toplantı tutanaklarına göre; Danimarka'nın Rusya Ortaelçisi M. de Scavenius da oturuma katılmış, Rusya'daki durum ve Bolşevizm hakkında katılımcılara bilgi vermiştir. Scavenius'un verdiği bilgilere göre; Rusya'da Bolşevikler ve Bolşevik karşıtları olmak üzere iki sınıf bulunmaktaydı. Bolşevikler; Kerensky Hükümetini devirdiklerinde savaşın bitmesini isteyen askerler, toprak isteyen köylüler ve ayrıcalık isteyen işçi

---

attack on the Western front; ... moreover at that moment Bolshevism was weak and disorganized. Now it was strong and had a formidable army. ...".

[35] *The Paris Peace Conferance, a.g.e.*, s. 582.

[36] Salahi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2003, s. 51-58.

sınıfı (proletarya) tarafından desteklenmişti. Fakat Bolşeviklerin sözlerini tutmadığına inanan işçi sınıfı durumundan çok hoşnut değildir ve Kızıl Rus ordusunun çekirdeğini yabancı askerler, Macarlar, Letonyalılar, Almanlar ve Çinliler oluşturmaktadır. Scavenius'a göre; bahsedilen nedenden ötürü Kızıl Ordu çok ciddi bir güç değildir. Beyaz Ordu liderlerinden General Denikin'in ilerleyemeyişinin nedeni Kızıl Ordu'nun gücü değil, Hatman N. Krasnoff liderliğindeki Don Kazaklarının kendi topraklarını savunmak isteyişi ve ileri harekâta gönülsüz olmalarıdır.[37] Danimarka orta-elçisi Scavenius'un en son Ekim ayındaki tanıklığına dayanarak yaptığı değerlendirmelerin, Beyaz Ordu'nun Ekim ayından sonra yaşadığı başarısız-lığın ortaya çıkmasıyla geçerliliğini yitirecektir. Scavenius her ne kadar Beyaz Ordu ve Kızıl Ordu'nun savaşım gücünü yanlış değerlendirse de L. George'nin sorusu üzerine yaptığı Beyaz Ordu hareketinin Bağlaşıkların desteği olmadan başarıya ulaşma şansının bulunmadığı tespiti gerçekçidir. Oturum tutanaklarından anlaşıldığına göre; L. George ve Clamenceau tarafından Rusya'daki tüm temsilcilerin katılacağı bir konferans toplanması önerisi yapılmış olmakla birlikte böylesi bir gelişmenin Bolşevikleri tanımak anlamına gelmeyeceği de vurgulanmıştır.[38]

Aynı günkü oturumda söz alan Başkan Wilson, Stokholm'de bulunan Bolşevik Dışişleri Komiser Yardımcısı Litvinoff ile burada görevli bir ABD ajanı arasında geçmiş olan gayrı resmi gizli görüşmenin metnini konferansa sunacağını söylemiştir. Barış Konferansı'na Bolşevikler tarafından ilk sunulan belgelerden biri olması ve gayrı resmi de olsa Bolşevik görüşleri hakkında bilgi vermesi açısından Litvinoff'un görüşme metni büyük öneme sahiptir. Litvinoff, konferans toplanmadan hemen önce, 14-16 Ocak 1919 tarihlerinde gerçekleştirilen görüşmede Bolşevik görüşlerini ortaya koyarak; Sovyet hükümetinin daimi bir barış istediğini, Bağlaşıklar da bu istekte ise; Sovyetlerin mevcut yabancı yatırımcıların haklarını koruyacağını, yeni ödünler verebileceğini ve Rus dış borçlarını tartışmaya hazır olduğunu bildiriyordu. Litvinoff, barış olması halinde Sovyetlerin Bağlaşıklar ve çevre ülkelerde yaptığı komünist propagandayı durduracağını garanti etmiş, zaten mevcut durumun bu ülkelerde devrim yapmaya elverişli olmadığını da belirtmiştir. Litvinoff'a göre, Sovyetler ile kalıcı barış yapıldığında; Sovyet Hükümetine düşmanlık yapan Ruslar için genel af ilan edilecek, bu kişiler isterlerse Rusya'dan ayrılabileceklerdir. Güney Rusya, Sibirya ve

[37] *Paris Peace Conference, Secretary's Note of a Conversation Held in M. Pichon's Room at the Quai d'Orsay, Paris, on Tuesday, January 21, 1919*, at 10 Hours 30, a.g.e. Volume III, s. 634-36.
[38] *Paris Peace Conference*, a.g.oturum, *a.g.e.* Volume III, s. 641.

Archangel'deki Sovyet karşıtı güçler,[39] Bağlaşıkların desteği ile direnebilmektedir ve bu destek sona erdiğinde dağılacaklardır. Sovyet Rusya, Finlandiya, Ukrayna ve Polonya toprakları üzerine yayılmacı emeller taşımamaktadır. Bununla birlikte, dış güçler bu ülkelerde kapitalistleri desteklediği için Sovyetler de işçi sınıfını desteklemektedir. Litvinoff'un öneri ve talepleri Bağlaşık temsilcileri tarafından inandırıcı bulunmamış ve şüpheyle karşılanmıştır.[40]

Bağlaşıklar ile Rusya'daki Örgütlü Güçler Arasındaki Prinkipo (Marmara Adaları/ Prens Adaları) Konferansı Teşebbüsü

Barış Konferansı açıldıktan yaklaşık bir hafta sonra, 22 Ocak oturumunda Rusya sorununda yaşanan kısırdöngü üzerine, Bağlaşık temsilcileri tarafından; Moskova'daki Sovyet Bolşeviklerine, Omsk'taki General Kolchak'a, Kırım ve Krasnodar Bölgesindeki General Denikin'e, Fransız Mareşal Foch kumandasındaki Bağlaşık güçlerinin de bulunduğu Archangel'deki M. Tschaikovsky'ye ve Rusya topraklarında var olan diğer hükümet ve askeri idare temsilcileri ile ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japon temsilcilerden oluşan bir heyetin Marmara'da bulunan Büyükada'da buluşma teklifinin götürülmesine karar verildi. Alınan bu karar göre Başkan Wilson'un önerisi ile yukarıda sözü edilen temsilcilere davet gönderilecek ve ağırlıklı olarak I. Dünya Savaşı'nda yer almış generallerden oluşan Bağlaşık temsilcileri ile Rus temsilciler Büyükada'da[41] bir araya gelecekti. Konferans'ın toplanabilmesi için askeri faaliyetlerin tümü konferans süresince durdurulacaktı.[42] Yukarıdaki Rus temsilcilere ek olarak, İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur J. Balfour'un önerisi ile Estonya, Gürcistan, Rus Ermenistan'ı ve Dağıstan'ın da Prinkipo Konferansı'na davet edilmesine karar verilmiştir. Paris'te bulunan çarlık dönemi politikacıları Bağlaşıkların bu önerisini protesto ederek karşı çıkmıştır. Bağlaşıkların, Rus temsilciler ile Paris yerine o dönemde işgalleri altında bulunan İstanbul'da toplanmayı tercih etmeleri bir *fait accompli* durumu ile karşı karşıya gelerek Bolşevikleri tanımaktan kaçınmak istemelerinden kaynaklanmaktadır.

---

[39] Kırım'daki Denikin ve Wrangel, Sibirya'daki Kolchak liderliğindeki Beyaz Ordu güçleri kastedilmektedir. Daha önce de söylendiği gibi Denikin ve Kolchak hükümetleri Barış Konferansı'nda Çarlık dönemi Dışişleri Bakanı Sazonoff tarafından temsil edilmekteydi.

[40] *Annex "A" to IC-113 (BC-6), Report, Dated January 18, 1919, of Agent who Held Confidential Conversations With Litvinoff on January 14, 15 and 16. a.g.e.* Volume III, s. 643-49.

[41] Marmara/İstanbul Adaları; İngilizcede "Prens Adaları" olarak isimlendirildiği için planlanan konferans "Prinkipo Konferansı" adını almıştır. Konferansın toplanmasının planlandığı yer "Büyükada'dır.

[42] *Paris Peace Conference, Secretary's Note of a Conversation Held in M. Pichon's Room at the Quai d'Orsay, Paris, on Tuesday, Tuesday, January 22 , 1919*, at 15 Hours 15, *a.g.e.*, Volume III, s. 676-94.

Rusya sorununun çözümü için 23 Ocak tarihli oturumda Bağlaşık temsilcilerin katılacağı bir heyet oluşturulmasına karar verilmiştir. Heyete seçilen ve Marmara Adalarına gönderilecek olan Bağlaşık temsilcileri belirlenerek, Rusya'da daha önceden kararlaştırılan hükümet niteliğindeki yapı ve askeri idarelere telsiz telgraf yöntemi ile davetiye gönderilmiştir. Barış Konferansı'nın 14 Şubat 1919 tarihli oturumunda Prinkipo Konferansı tekrar ele alınmış ve L. George, konferansa sadece Bolşeviklerin katılması ihtimalini göz önüne alarak bu durumda konferansın herhangi bir anlam ifade etmeyeceğini söylemiştir. Oturumda, Rusya'daki Bağlaşık askerlerinin durumu da irdelenmiş, 14 Şubat oturumuna katılarak Rusya sorununu ele almak için ABD'ye dönüşünü geciktiren Wilson, Rusya'da savaşan Bağlaşık askerlerinin tamamen çekilmesi gerektiğini söylemiştir.[43]

Başkan Wilson'un önerisi bir bakıma Bağlaşıkların, Beyaz Ordu hareketini, Bolşevikler karşısında askeri güç katkısı ile artık destekleme niyetinde olmadıklarını göstermesi açısından önemlidir. Wilson'un önerisi kabul edildiği takdirde, Beyaz Ordu hareketi Bolşevikler karşısında yalnız kalacak ve yenilgi kaçınılmaz hale gelecektir. Başkan Wilson'a cevap veren İngiltere Savunma Bakanı W. Churchill; Bağlaşık askeri gücünün Rusya topraklarından çekilmesinin Bolşevik karşıtı tüm güçlerin, yaklaşık 500.000 kişinin yok edilmesi anlamına geleceğini söylemiştir. Buna karşın Wilson, Rusya topraklarında mevcut Bağlaşık kuvvetlerinin Kızıl Ordu güçlerini durdurmaya yetmeyeceğini, hiçbir Bağlaşık ülkenin de Rusya'da savaşmak üzere yeni askeri güç gönderme niyetinde olmadığını belirtmiştir. Churchill, yeni askere alınanların ve gönüllülerin Rusya'ya gönderilebileceğini, savaş donanımı, tank, uçak, silah, cephane gibi yardımcı unsurların da Beyaz Ordu hizmetine sunulabileceğini söylemiş, fakat Wilson bu öneriyi de kabul edilebilir bulmayarak Bağlaşık askerlerinin çekilmesi konusundaki ısrarını sürdürmüştür. Bolşevik karşıtı güçlerin silahlandırılmasının, Prinkipo Konferansı'nı başarısızlığa uğratması ihtimali de ele alınan konulardan bir tanesidir.[44] 13 Şubat'ta New York Times'te Dr. Harold Williams tarafından *"Yeni Avrupa"* adıyla yayınlanan makalede, Bağlaşıkların ve Başkan Wilson'un Barış Konferansı'nda Bolşeviklere karşı takip ettiği uzlaşma politikası sert bir şekilde eleştirilmiş, Lenin'in en az Alman Kayzeri kadar Bağlaşıkların düşmanı olduğu vurgulanarak Bolşeviklerle uzlaşma aramak yerine ortadan kaldırılmalarının gerektiği belirtilmiştir. Williams'a göre; Prinkipo Konferansı, Bolşeviklere dünya ölçeğinde propaganda yapabilmek ve sıkışık durumları

---

[43] *Paris Peace Conference, Minutes of the 14th Session of the Supreme War Council Held in M. Pichon's Room at the Quai d'Orsay, Paris, on Friday, February 14, 1919*, at 6.30 p.m. *a.g.e.*, Volume III, s.1041-43.

[44] *A.g. oturum, a.g.e., Volume III, s. 1043-44.*

içinde nefes alabilmek için sunulmuş çok iyi bir fırsattı.[45]

14 Şubat görüşmeleri, Rusya konusunun tartışıldığı fakat herhangi bir karara bağlanamadığı oturumlar arasındaki yerini almıştır. Rusya tarafında ise; Bolşevik karşıtı güçler Prinkipo Konferansı'na katılmama eğilimindedir. Omsk Hükümeti'nin başında bulunan General Kolchak, konferansa bazı çekinceler ile katılabileceğini bildirirken Gürcistan bağımsız bir devlet olduğunu söyleyerek konferansa katılmayacağını belirtmiştir. Davet gönderilen diğer ülkeler büyük oranda katılım yönünde yanıt göndermiştir. Bolşevikler ise, askeri faaliyetlerini durdurmamakla birlikte konferansa katılacaklarını bildirmişlerdir. 15 Şubat, Onlar Konseyi (The Council of Ten) oturumunda Churchill, konferansın toplanabilmesi için Bolşeviklere savaş durumuna son vererek bulundukları hatların beş mil gerisine çekilmelerini, aksi halde konferansın toplanmayacağını bildiren bir ültimatom gönderilmesini önermiştir.[46] Rusya sorununun nasıl çözüleceği konusunda Bağlaşıklar henüz bir karara varamamışlardır ve bu durum Rusya topraklarındaki Bağlaşık askerleri ile Beyaz Ordu güçlerinin durumunun her geçen gün daha da kötüye gitmesine neden olmaktadır. Bağlaşıklar Prinkipo önerisi vasıtasıyla dünyaya Rusya ile barışçıl ilişki kurma amaçlarını göstermek niyetindedirler. Konferans önerisi yapıldıktan sonra Bolşevikler tüm cephelerde saldırılarını yoğunlaştırmışlardır. Konferans önerisi ile Bağlaşıklar, Bolşeviklere karşı Beyaz Ordu'ya destek verirken bir anda, bilerek ya da bilemeyerek "tarafsızlık" pozisyonuna dönmüşlerdir. Özellikle Bolşevik karşıtı güçlerin Prinkipo Konferansı'na sıcak bakmaması neticesinde Bağlaşıkların teşebbüsü başarıya ulaşamamıştır.

Bağlaşıkların Rusya Sorunu Üzerinde Ortak Bir Politika Çabaları, Beyaz Ordu Liderlerinin Bolşevikler Karşısındaki İleri Harekatları ve Kaçınılmaz Yenilgileri

Bağlaşıkların Rusya sorunu karşısındaki kararsız tutumları ve kendi aralarındaki anlaşmazlıklar, Bolşevik karşıtlarının anti-demokratik uygulamaları ve pek çoğunun çarlığı tekrar kurma hevesinde olması Bağlaşıkları endişelendirmekteydi. Wilson ise, Çarlık geri gelecek olsa bile Bolşevizm'in çökertilmesi görüşündedir. Bu görüşüne rağmen Wilson, özellikle Bağlaşıkların Kuzey Rusya topraklarında işgal altında bulundurdukları Archangel bölgesine takviye güç gönderilmesine karşı çıkarak, buradaki idareyi elinde

---

[45]Harold Williams, "The New Europe", *The New York Times*, 13 February 1919. http://query.nyti-mes.com/mem/archive-free/pdf?res=F60D12FD3A5D147A93C1A81789D85F4D8185F9. [15/01/2011].

[46] *Paris Peace Conference, The Council of Ten: Minutes of Meetings February 15 to June 17, 1919.*, *a.g.e.* Volume IV, US Government Printing Office Washington 1943, s. 13-15.

[46] *Paris Peace Conference*, a.g.oturum, *a.g.e.* Volume IV, s. 641.

bulunduran ve Bolşevik hatlarını yararak Kolchak ile birleşmek isteyen Kuzey Bölgesi Hükümet başkanı M. Tchaikowski'nin durumunun gün geçtikçe kötüleşmesine neden olmuştur. Bu arada Mayıs ayının başlarında Kolchak idaresindeki güçlerin Bolşeviklere karşı belli zaferler kazanması, Bağlaşıklar tarafından sevinçle karşılandı ve Moskova'nın düşeceği ümidi arttı. Buna rağmen Bolşeviklerin nihai zaferi kazanacağı hususundaki endişeler halen devam etmekteydi. Bağlaşıklara göre, General Denikin Alman yanlısıdır ve bu nedenle kendisine çok fazla güvenilemeyecektir.[47] 9 Mayıs tarihli oturum tutanaklarına göre Bağlaşıklar, L. George'un önerisi ile Paris'te bulunan Kuzey Rusya Hükümet Başkanı M. Tchaikowski'yi dinlemeye karar verdiler. Bu oturumda Wilson, Kolchak'ın ABD askerlerine karşı dostane olmayan tavırlar sergilediğini bu nedenle Kolchak'a fazla güvenmediğini söylemiştir. Wilson, L. George'un askeri güç kullanarak müdahil olma ısrarına rağmen, Rusların kendi sorunlarını kendilerinin çözmek durumunda oldukları görüşündedir. Oturumda M. Tchaikowski'ye, anayasal sistemi kurmaya niyetli olup olmadığı ve toprakların köylülere dağıtılması hususundaki görüşleri sorulacaktı.[48]

Burada da görüldüğü gibi, Rusya toprakları üzerinde birbiri ile çelişen çıkarlara sahip bulunan Bağlaşıklar, Barış Konferansı başlayalı dört aydan fazla süre geçmesine rağmen hala, ortak ve net bir Rusya politikası belirlemekten uzaktılar. 10 Mayıs oturumunda Bağlaşıklar daha önce planlandığı gibi M. Tchaikowski'yi dinlediler. Tchaikowski, Denikin ve Kolchak'tan aldığı garantileri Bağlaşıklara sunarak, Denikin, Kolchak ve kendi amaçlarını özetle şu şekilde sıralamıştır: 1-Bolşevik anarşisini ortadan kaldırmak, 2-Rus ordusunu tekrar örgütlemek ve Birleşik Rusya'yı kurmak, 3-Rus Milli Meclisi'nin toplanması, 4-Adem-i merkeziyetçilik, merkeze bağlı yerel idareler, 5-Dini özgürlüklerin tanınması, 6-Toprak reformu, 7-İşgücü yasalarının oluşturulması, işçilerin kapitalistlere ve diğer sınıflara karşı korunması.[49]

Bağlaşıkların yardımı olmadan Bolşevikleri yenemeyeceklerini anlayan Beyaz Ordu liderleri, Tchaikowski'nin ağzından Bağlaşıkların endişelerini gidermeye çalışmaktadırlar. Bir diktatör olan Amiral Kolchak için toprak reformu çok zor değildir, fakat Kırım bölgesindeki güçlü arazi derebeylerine karşı General Denikin'in toprak reformu yapması kolay bir iş olmayacaktı. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, her iki general de Bağlaşıklara

---

[47] *Paris Peace Conference, Notes of a Meeting Held at President Wilson's House in the Place des Etats-Unis, Paris, on Wednesday, May 7, 1919, at 11 a.m., a.g.e.* Volume V, US Government Printing Office Washington 1946, s. 497-98.

[48] *Paris Peace Conference, Notes of a Meeting Held at President Wilson's House in the Place des Etats-Unis, Paris, on Wednesday, May 9, 1919, at 4 p.m. a.g.e.*, Volume V, s. 528-30.

[49] *Paris Peace Conference, Notes of a Meeting Held at President Wilson's House in the Place des Etats-Unis, Paris, on Wednesday, May 10, 1919, at 12 p.m. a.g.e.*, Volume V, s. 544-52.

toprak reformu dahil diğer reformları yapacakları garantisini vermek ihtiyacı hissetmişlerdir. Konferansın aynı gün öğleden sonraki oturumunda İzmir'in işgali ele alınmıştır. İşgal, oturumun öğleden sonraki kısmında ele alınmıştır. Çünkü Türkleri bilgilendireceğinden kuşkulanılan İtalya'nın, öğleden önceki oturuma katılmasına rağmen İzmir'in işgalinin ele alınacağı öğleden sonraki oturuma katılmaması sağlanmıştı. Bu oturuma, ABD Başkanı Wilson, İngiltere Başbakanı Lyold George, Yunanistan Başbakanı E. Venizelos ve Fransa Başbakanı M. Clemenceau katılmıştır. İlginç olan, Türkiye ile savaş durumunda olmayan ABD Başkanı Wilson'un, Yunan askerlerinin Kavala'dan hızla sevki ile İzmir'in işgalinin bir an önce tamamlanmasını istemesi ve işgal konusunda sabırsız bir tavır sergilemesidir.[50]

17 Mayıs oturumunda, General Denikin'in Bolşevikler karşısındaki başarıları ve Kolchak'ın Samara'yı ele geçirmesi Bağlaşık cephesinde sevinçle karşılanmıştır. Kolchak'ın Bolşevikler karşısındaki başarıları, 23 Mayıs oturumunda Omsk Hükümeti'nin tanınması konusunu gündeme getirmiş, Clemenceau bu inisiyatifin Japonlara bırakılmaması gerektiğini belirtmiştir. Tartışma, Kolchak diktası altındaki Omsk Hükümeti'nin tüm Rusya'yı mı, sadece egemen bulunduğu bölge olan Sibirya'yı mı temsil edecek şekilde tanınıp tanınmayacağı üzerinde yoğunlaşmıştır. Wilson, Omsk Hükümeti'nin tüm Rusya'yı temsil edecek şeklide tanınmasına karşı çıkmıştır. Yine Barış Konferansı'na Kolchak tarafından gönderilen Denikin ile Tchaikowski'nin kendisini tüm Rusya'nın hükümeti olarak kabul ettiklerini söyledikleri mektup ulaşmış ve 23 Mayıs oturumunda Wilson tarafından katılımcılara okunmuştur. Tanınma tartışmaları artık Kolchak tarafından gönderilmiş olan bu mektup çerçevesinde yürüyecektir. Bağlaşıkların bu noktadaki çekinceleri, Rus borçları ve Kolchak Rusya'sının Almanya etki alanına girmesi ihtimalidir. Görüşmeler sonrasında, 23 Mayıs tarihinde Amiral Kolchak'a, ABD, Fransa, İngiltere, Japonya ve İtalya'nın Barış Konferansı'ndaki temsilcileri tarafından imzalı cevabi mektup gönderen Bağlaşıklar, kendisine, ekonomi, savaş donanımı, gönüllülerin askere alınması ve yiyecek ihtiyacı konularında yardım edeceklerini taahhüt etmişlerdi. Böylece Kolchak Hükümeti'ni tüm Rusya'nın hükümeti olarak tanımanın ilk adımını atmışlar ve Kolchak'ın belli şartlara uyması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bağlaşıkların Kolchak Hükümeti'nin uymasını istedikleri şartlar özetle; meclisin toplanması, Kolchak Hükümeti'nin egemenlik alanlarında serbest seçimlerin yapılması, hiçbir sınıfa ayrıcalık tanınmaması ve Kolchak ile müttefiklerinin çarlık sistemini geri getirmeye çalışmadıklarına dair güvence vermesi, Finlandiya ve Polonya'nın bağımsızlılığının tanınması, sınır sorunlarının Milletler Cemiyeti hakemliğinde çözülmesi ve son olarak Rus

[50] *Paris Peace Conference,* a.g. oturum, at 3 p.m., *a.g.e.,* Volume V, s. 553-54.

borçları meselesidir.[51] Kolchak'ın başında bulunduğu Bolşevik karşıtı cephe, yukarıda belirtilen şartları kabul ederse Bağlaşıklardan yardım almaya devam edecek, aksi durumda tüm yardımlar kesilecekti. Barış Konferansı görüşmelerinin ilk dört aylık kısmında, Rusya ile Bolşevikler ve Bolşevik karşıtlarının görüşme ve yazışmalarında Kafkasya'nın durumu üstü kapalı olarak ele alınmış olmasına rağmen, Ermenistan meselesinin gündeme gelmemesi ilginçtir. Çünkü Wilson'un liderliğindeki Bağlaşıklar Rusya ve Türkiye'den koparacakları topraklar üzerinde bir Ermeni devleti kurmaya Barış Konferansı'nın ilk günlerinden itibaren kararlıdırlar. Fakat ne Bolşeviklerden ne de tanıma yolunda oldukları Kolchak Hükümeti'nden, Ermeni devleti için bir garanti alınmasına henüz ihtiyaç duymamışlardır.

6 Haziran 1919 tarihinde Rusya sorunu tekrar ele alınmış fakat Amiral Kolchak'ın cevabının beklenmesine karar verilmiştir. Çarlık dönemi Dışişleri Bakanı Sazonoff'un, Kolchak'ı Bağlaşık isteklerini kabul etmemeye ikna etmeye çalıştığı söylentileri konferans çevrelerinde dolaşmaktadır. Bu tarihlerde Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın ve Veliaht Abdülmecit Efendi'nin Paris'i ziyaret isteği görüşülmüş, özellikle savaşta olunan bir ülkenin kraliyet mensubunun Paris'e davet edilmesinin uygun olmayacağı, Türklerin bu ziyaret ile eski oyunlarını tekrarlayıp bir Avrupa gücünü diğerine karşı oynama politikasını takip niyetinde oldukları gerekçesi ile özellikle Abdülmecit Efendi'nin davet edilmemesine karar verilmiştir. 11 Haziran oturumunda, Amiral Kolchak'ın 23 Mayıs'ta gönderilmiş olan mektuba 4 Haziran'da vermiş olduğu cevabı ele alınmış, Kolchak'ın taahhüt ve garantileri yeterli görülmüştür. Koyu bir Rus milliyetçisi olan Amiral Kolchak, Bolşeviklere karşı Bağlaşıkların hayati ihtiyaç duyduğu desteğini alabilmek için bazı alanlarda Bağlaşık isteklerine boyun eğmek zorunda kalmıştır.[52] L. George tarafından Konferansa sunulan 24 Haziran tarihli raporlara göre Kolchak, Bolşevikler karşısında gerilerken, Denikin güçleri ilerlemeye devam etmektedir. 26 Haziran sabah oturumunda, Sibirya'daki Çekoslovak askerlerinin tahliyesi konusu görüşülmüştür. Sibirya'daki en disiplinli ve örgütlü askeri güç olan Çekoslovak askerlerinin tahliyesi, Kolchak'ın Bolşeviklere karşı savaşımını olumsuz etkileyecektir. Aynı günkü öğleden sonraki oturumunda, konferansa sunum yapmasına izin verilen Türk heyetinin durumu görüşülmüş, bu konuda en sert tavrı ABD Başkanı Wilson

---

[51] *Paris Peace Conference, Notes of a Meeting Held at President Wilson's House in the Place des Etats-Unis, Paris, on Wednesday, May 23, 1919, at 4 p.m. a.g.e.*, Volume V, s. 890-911.

[52] *Paris Peace Conference, Appendix II to CF-60, (Translation from French as finally amended in the light of a repetition of the (Admiral Kolchak) telegram), Telegram from Mr. de Martel, French Cahrgé d'Affairs at Omsk, to French Ministry of Foreign Affairs, Dispatched from Omsk 41th June 1919. Most Urgent.*, a.g.e. Volume VI US Government Printing Office Washington 1946, s. 321-23.

takınırken, L. George da kendisine destek vermiştir. Wilson Türklerin, Batıyı yanlış değerlendirdiğini ve konferansın tarih bilmediğini zannettiklerini söylemiştir. Self determinasyon ilkesinin dünya ölçeğindeki savunucusu Wilson'a göre Türkler İstanbul'da çoğunlukta değildir ve İstanbul ellerinden alınmalıdır. Wilson'un bu radikal görüşlerine sadece Fransız temsilcisi Clemenceau, bu durumda Türklerin karşı koyacaklarını ve Bağlaşıkların bunu engellemek için yeterli güce sahip olmadıklarını öne sürerek karşı çıkmış, İstanbul'un Türklerde kalması gerektiğini söylemiştir.[53] Bu oturumda İtalyanlar yoktur. Wilson ve onun destekçisi L. George'un, İstanbul'un Türklerden alınarak, Anadolu'nun manda idaresine verilmesi ve Türklerin cezalandırılması gerektiğini söylediği günlerde Anadolu'da Erzurum Kongresi hazırlıkları yapılmaktadır. Fakat Milli Mücadele henüz konferanstaki Bağlaşık temsilcilerinin dikkatini çekecek örgütlenme düzeyine ulaşamamıştır.

Barış Konferansı'nın Temmuz ve Ağustos ayı oturumlarında, Çekoslovak askerlerinin Bağlaşıkların kontrolündeki Archangel yoluyla tahliyesi, Ermenistan'a yiyecek yardımı ulaştırılması, Kolchak ve Denikin'in isteği üzerine Bolşevikler üzerindeki ekonomik yaptırımın devam etmesi ve Karadeniz'in bloke edilmesi gibi konular ele alınmıştır. Bu sırada Bağlaşıklar, Kolchak liderliğindeki Beyaz Ordu hareketini desteklemeyi sürdürmüşlerdir. Ekim ayında Bağlaşıklar 1918 Ateşkesi ile el koydukları Rus savaş gemisi *Volya* ve İngiltere, Fransa ile İtalya'nın elindeki üç Rus destroyerini General Denikin'e teslim etmeye karar vermişlerdir. Eylül ve Ekim aylarında Bağlaşıkların desteğinin Kolchak'tan Denikin'e doğru yönelme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Kolchak'ın yenilmesi durumunda Archangel'deki Bağlaşık askerlerinin Kızıl Ordu ile karşı karşıya kalması ihtimaline rağmen Bağlaşıklar, Kızıl Ordu'yu askeri güç kullanarak durdurma konusunda hala kararsızdırlar. Bu tür iç ve dış etkenlerin sonucunda Kolchak 1919 yılının sonuna ulaşılamadan yenilecektir. L. George, 10 Ocak 1920 tarihli oturumda; Kafkaslardaki durum ve Beyaz Ordu'nun askeri pozisyonu hakkında vermiş olduğu rapor niteliğindeki bilgide; Denikin ordusunun Bolşevikler karşısında yenildiğini, Bolşeviklerin Hazar Denizi'ne ulaşmak üzere olduğunu ve bu durumda Kafkaslarda Türkler ile işbirliği yaparak buradaki bağımsız devletleri (Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan) ortadan kaldırma ihtimallerinin olduğunu, bu nedenle bahsedilen devletlere silah ve donanım gönderilmesi gerektiğini söylemiştir.[54] Bu arada 1920 Ocak ayı Bağlaşıklar için Bolşevikler karşısında başarısızlık ayıdır, çünkü Amiral Kolchak

---

[53] *Paris Peace Conference, Note of Meeting Held at Mr. Lloyd George's Residence, 23 Rue Nitot, Paris, on Tuesday, June 26, 1919, at 4 p.m. a.g.e.*, Volume VI, s. 411-113.

[54] *Paris Peace Conference, Notes of a Meeting of the Ministers of Foreign Affairs, Held at the Quai d'Orsay, Paris, Saturday, January 10, 1920, at 11:30 a.m., a.g.e.*, Volume IX. s. 835.

yenilerek 14 Ocak'ta kurşuna dizilmiş, böylece Bolşevikler karşısında tek ciddi güç olarak Denikin kuvvetleri kalmıştır. L. George açıkça söylemese de, Kafkaslarda asıl korunması istenilen ve gelecekte büyük bir devlet kurması için yardım edilecek olan ulus Ermenilerdir. Çünkü Gürcüler ile Ermeniler arasında anlaşmazlık vardır, hatta Gürcüler Ermenilere yardım ulaştırılmasına sorun çıkardıkları için Bağlaşıklar tarafından uyarılmıştır. Ayrıca Bağlaşıklar, Azerbaycan'ı Türklerle her an işbirliğine girebilecek bir devlet olarak değerlendirmektedir.

Barış Konferansı'nın bundan sonraki oturumlarında Kafkas Cumhuriyetlerinin durumu ele alınmış ve Bolşevik ya da Denikin işgaline karşı silahlandırılmaları görüşülmüş, ancak kesin bir karara varılamamıştır. Bağlaşıkların, Barış Konferansı süresince çatışan çıkarları ve Rusya sorunu konusunda politika oluşturamamaları daha önce de söylendiği gibi Beyaz Ordu hareketinin çöküşünü hızlandırmış, General Kolchak'tan sonra, General Denikin de başarı sağlayamayarak, 1920 Mart'ında yerini bir türlü anlaşamadığı General Wrangel'e bırakmak zorunda kalmıştır. Wrangel, her ne kadar Kırım'daki ordusunu disiplin altına almayı başarmış olsa da, Kasım ayına kadar Bolşevikler karşısında direnmeyi başarmış, Polonya sorununu hallederek tüm güçleri ile üstüne yüklenen Bolşevikler karşısında mağlup olmaktan kurtulamamıştır. Nihayet 20 Kasım 1920'deki kesin yenilgi üzerine taraftarları ve ordusu ile İstanbul'a sığınmak zorunda kalmıştır. Gelinen sonuca bakıldığında, New York Times'ta bir makale yayınlayarak Bağlaşıkların Bolşevik politikasını eleştiren Dr. Harold Williams haklı çıkmış, Bolşevizm, Beyaz Ordu'nun elindeki tüm toprakları ve Kafkasları ele geçirerek Vladivostok'tan Türkiye sınırına kadar olan bölgede hâkimiyetini güvence altına almıştır.

Sonuç

I. Dünya Savaşı devam ederken Rusya'da meydana gelen devrim ilk önce Bağlaşıkların konumunu sarsmıştı. Bolşevizm daha sonra dünya ölçeğinde bir sorun haline gelerek savaş sonrası toplanan Paris Barış Konferansı'nı da uzun süre meşgul etti. I. Dünya Savaşı'na katılan devletlerin hemen hepsi; savaşa geç katılan ABD hariç olmak üzere, savaş sonunda askeri ve ekonomik güçlerinin üst sınırına dayanmışlardı. Bu nedenle de, büyük güçlerden hiçbiri savaş sonrası dönemde ortaya çıkan sorunlara asker kullanarak müdahale etme eğiliminde olmamıştır. Askeri gücü çok fazla yıpranmamış olan ABD ise Avrupa ilişkilerine çok fazla müdahil olmak istememiştir.

Beyaz Ordu hareketi, I. Dünya Savaşı devam ederken ortaya çıkmıştı. Bağlaşıklar ise bu hareketin Bolşevizm'e karşı başarıya ulaşacağına inanarak, Bolşevik karşıtı generallere askeri ve ekonomik yardımda bulunmuşlardı. Kendi içinde fraksiyonlara ayrılan Beyaz Ordu hareketi her ne kadar Bolşevizm karşıtı

bir özgürlük girişimi olarak görülse de hareketin liderleri koyu Rus milliyetçisi ve monarşi taraftarı generallerdi. Bolşevizm ile geçici bir rahatlığa erişen, çarlık baskısından kurtulan, toprak sahibi olan ve komünizmin kendilerine nasıl bir hayat tarzı getireceğini henüz bilemeyen fakir topraksız köylüler artık bir daha eski idareye geri dönmek istemiyorlardı. Buna bir de herkese eşitlik vadeden Bolşevik propagandası eklenince, idare ettikleri bölgelerde diktatörlüğe benzer uygulamalarda bulunan Beyaz generallerin köylülerden ve yerel halktan lojistik destek alması imkânsızdı. Paris Barış Konferansı; galiplerin mağlupların varlıklarını ve topraklarını kendi aralarında adilane bölmeye çalıştıkları bir toplantılar bütünüdür ve yaklaşık bir buçuk yıl sürmüştür. Konferans toplandığında ilk olarak ele alınan konulardan birinin Rusya sorunu olmasına rağmen Bağlaşıklar çıkar çatışmaları nedeniyle konferans süresince Rusya konusunda ortak bir politika oluşturmayı becerememişlerdir.

Sonuç olarak Bolşevikler, yukarıda bahsedilen iç ve dış etkenler nedeniyle Bağlaşıkların kısmi desteğindeki Beyaz Ordu generallerini yenerek zafere ulaşmayı başarmışlardır. Aynı tarihlerde Bolşevikler, Anadolu'da kendileri gibi Bağlaşıklara karşı bağımsızlık mücadelesi veren Milli Mücadele liderleriyle işbirliğine girerek mali ve savaş donanımı desteği sağlamışlardır. Kafkaslarda ve Orta Asya'da yaşayan Müslümanlar ve Türk toplulukları, çoğunlukla çarlık yanlısı ve baskıcı Beyaz Ordu generallerine karşı, henüz daha kendilerine nasıl bir yaşam tarzı getireceklerini bilemedikleri Bolşevikleri desteklemişler, böylece bağımsızlıklarını elde edebileceklerini ummuşlardır.

Beyaz Ordu hareketinin başarısız olmasının pek çok nedeni vardır. Fakat başlıca neden; Bağlaşıkların kararsızlığı, Çarlık idaresine karşı olan nefret, Beyaz Ordu generalleri arasındaki uyumsuzluk ve anlaşmazlıklar ile Bolşevik propagandasının halkı cezbeden eşitlik söylemleridir.